

Benedek Csaba: Reformáció 500: Fejezetek a Jász-Nagykun-Szolnok megyei reformáció múltjából és jelenéből. A reformáció népi kultúrára gyakorolt hatása Jász-Nagykun-Szolnok megyében

A reformáció népi kultúrára gyakorolt hatása Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Szolnok, 2018. 150. A reformáció történelmi hatása máig sem mérhető fel, a kapcsolódó irodalom is számos nagy könyvtárat töltene meg. Így Luther fellépésének évfordulójára 2017-ben világszerte rendezvények, kiadványok sokaságával emlékeztek. Ezekhez kapcsolódott Benedek Csaba muzeológus Szolnokon rendezett „Az 500 éves reformáció Szolnok megyében” c. kiállítása is, melynek e kis kötet katalógus-szerű összegzése. A bemutatott tárgyak összegyűjtése során a szerző hatalmas munkát végzett. Nemcsak Jász-Nagykun-Szolnok megye múzeumait, helytörténeti és magángyűjteményeit, egyházközségeit látogatta végig, hanem a Debreceni Református Gyűjteményt is átvizsgálta.

A kiadvány tucatnyi főbb kérdéskörre tér ki. Az első két rész a reformáció megjelenésének körülményeit, irányzatait, és hazai elterjedését foglalja össze, míg a harmadik a református hitélet jellemzőit ismerteti. Az általános és egyedi vonások kiemelésén túl napjaink helyzetét, gyakorlatát is elemzi. Önálló fejezet foglalkozik a templommal, mint a református hitéletet szervező központjával. A szerző kitér a katolikus templomok XVI-XVIII. századi birtokba vételének, átalakításának sajátosságaira, majd ismerteti a berendezés és az ülésrend egyedi vonásait. A következő öt egység az ember és az egyház kapcsolatának főbb sorsfordulóit mutatja be. A szerző elsőnek a születés és a keresztelés szokásait elemzi, annak tárgyi

kellékeivel és a táji-közösségi vonásaival, majd a felnőtté válás kapcsán a konfirmáció és az úrvacsora kérdéskörét vizsgálja.

A konfirmáció, a serdülők gyülekezetbe való befogadása a XVIII-XIX. fordulóján vált általánossá, akik e sajátos érettségi vizsgán a főbb bibliai és hittani ismeretekről tettek bizonyosságot. A fejezet érinti a kapcsolódó hiedelmeket, szertartási eszközöket és elrendezésük sajátosságait is. A házasságkötés kapcsán a szerző kitér a párválasztás és a házasságkötés helyi szokásaira, amit az emberi életet lezáró temetés bemutatása követ. A szertartások mellett szól a temetési ülésrend és a temetői rend kérdéséről, a padmalyos temetkezésekről és a sírjelölő fejfák jellemzőiről. A református lakásbelső és viselet is sok helyi sajátosságot mutatott. A vallási jelképek is eltértek a katolikusoktól (nincs szentkép, feszület, főleg nem Krisztussal; ám gyakori a bibliai idézet, háziáldás), de a szobabelső is sötétebb árnyalatú. A szerző elemezte a megyei tájegységek bútortípusait, és a viselet kapcsán megfigyelhető eltéréseket is. Így a nagykunok a sötétebb, puritánabb ruhákat, hímzéseket kedvelték, ellentétben a katolikus jászokkal. A református jelképek (Biblia, énekeskönyvek) a hétköznapi tárgyak formavilágára is komolyan hatottak.

Az egyik legizgalmasabb rész a református klenódiákat veszi sorra, a szentség kiszolgáltatásához kötődő helyi egyházi kincseket. A XVI-XVII. századhoz köthető a tiszaderzsi Báthory-kehely (1594), a tószegi Cseh György-féle kehely (1637), a jászberényi kenyérszító tányérka (1645), a tiszaburai keresztelő kanna (1673), és a debreceni eredetű tiszakürti talpas pohár. A XVIII. század emlékeit keresztelő kancsók, kannák, úrasztali kelyhek, tányérok, poharak idézik, míg az utolsó két évszázadot fém- és cserép fogadalmi ajándékok reprezentálják. A textíliák közül az 1724-ben készült törökszentmiklósi úrasztali terítő emelhető ki. A reformáció nyomán jelent meg a nemzeti nyelvű igehirdetés, oktatás és kultúra, és a megyében sokáig meghatározó volt az 1530-ban már kálvinista gimnáziummal rendelkező Mezőtúr szerepe. Az életvitel világiasabb jellegét mutatja, hogy az írni-olvasni tudók aránya még a XIX. század végén is magasabb volt, mint a katolikus vidékeken. Az anyanyelvű, közérthető Szentírás a mindennapok részévé válva segítette a vallásos olvasmányok, az írás-olvasás terjedését, megteremtve a feltételeket a családi feljegyzések kialakulásához. A kis kiadvány gazdagon illusztrált, 235 tárgyfotót és mellékletet tartalmaz, ám már csak a terjedelmi kötöttségek miatt sem kelti a munka lezártágának képzetét. Egy olyan kutatás törvényszerű terméke, amelyet minden tekintetben tovább lehet, és kell is fejleszteni.